

ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА СТУДЕНТИТЕ СО ИНВАЛИДНОСТ: ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРА

Крајна содржина

На универзитетско ниво, проценти на студенти со високо образование се повеќе се зголемува. Во Македонија не постојат статистички податоци за бројот на запишани студенти со инвалидност на академските институции. Несоодветната пристапност до високообразовните институции, недостигањето на поддршка, нештатни социјални ставови и социјалната изолација, како и немањето финансиски влијание на успехот на студентите со инвалидност и на нивната инклузија во високо образование. Целта на овој труд е да се даде детален преглед на некои од овие предизвици во високо образование на студентите со инвалидност. Најравна е детална анализа на 11 публикации. Од овие публикации можеме да заклучиме дека членовите на факултетската управа, генерално, имаат позитивни ставови кон студентите со инвалидност, но некои испражувања укажуваат и на не толку поволни ставови кон студентите со т.н. невидлива инвалидност, како што се тешкотии во учењето. Исто така, постојат контрарадикторни резултати во дел од публикации за академското постигање на студентите со и без инвалидност.

Клучни зборови: ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ, СТУДЕНТИ СО ИНВАЛИДНОСТ, СТУДЕНТИ БЕЗ ИНВАЛИДНОСТ, СТАВОВИ, АКАДЕМСКИ ПОСТИГНУВАЊА

Вовед

Образованието е многу важно за успехот на секој поединец. Многумина сметаат дека стекнувањето диплома е „клучно за остварување квалитетни професионални можности“ (Reinschmidt et al., 3). За студентите со инвалидност, стекнувањето диплома е од особена важност, затоа што тие во споредба со нивните врстници без инвалидност имаат помала стапка на вработеност (Newman et al., 2011). Достапност на високо образование (ВО) за сите членови на заедницата, вклучувајќи ги и лицата со инвалидност, е од императивно значење за секоја земја.

Во литературата, од историски аспект, наведено е дека студентите со инвалидност се недоволно застапени во високо образование (Macleod and Cebula, 2009). Но, сепак, бројот на студенти со инвалидност постојано се зголемува на универзитетите (Department of Education and Training, 2014). Студентите со инвалидност продолжуваат да бидат растечка демографска група на факултетските и универзитетските кампуси (Sanford et al., 2011). Според Херст и Смердон (Hurst and

Smerdon, 2000), 63 % од сите средношколци со инвалидност се запишуваат на високообразовните институции. Поголем број од студентите со инвалидност имаат тешкотии во учењето (ГУ), АДХД и нарушувања во менталното здравје (Raue and Lewis, 2011).

Голем број од студентите со инвалидност се соочуваат со значителни пречки кои негативно се рефлектираат на нивните искуства во високото образование.

Во академските институции не постојат ресурси што ќе го направат високото образование подостапно за студентите со различна инвалидност (телесно и сензорно оштетување) нигу, пак, се одвојуваат доволно финансиски средства за физичка адаптација на објектите наменети за теоретска и практична настава, а не постои ни посебен фонд за асистивна технологија и за друга адаптирана опрема со која би се зголемила ефикасноста во образовниот процес.

Архитектонската недостапност на високообразовните институции, недостатокот на психосоцијална поддршка, негативните социјални ставови и социјалната изолација, како и недостатокот на финансиски средства влијаат врз успехот и инклузијата на студентите со инвалидност во високото образование. Затоа, за да им станат достапни академските институции на лицата со инвалидност, важно е соодветно и наменски да се проектираат буџетските средства во државата, а и на самите универзитети (Ramot and Feldman, 2003); покрај стипендии за студентите, треба да се обезбедат средства за физичко адаптирање на објектите наменети за високообразовна дејност, набавка на компјутери, асистивна технологија и друга адаптирана опрема за поефикасно следење и совладување на програмските содржини (Inbar, 2003).

Во овој труд, со цел да се направи подетална анализа на високото образование на студентите со инвалидност, поставени се следниве истражувачки прашања: кои се ставовите на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност, дали студентите со и без инвалидност имаат исти академски постигнувања и дали стапката на дипломирање значително се разликува меѓу студентите со и без инвалидност.

Методологија

Истражувачка процедура

Во периодот март и април 2018 година беа пребарани и анализирани сите релевантни истражувања за академското образование на студентите со инвалидност во електронските бази на податоци: ERIC, Google Scholar и SocINDEX. Како дескриптори се користени следниве комбинации на клучни зборови: „студенти со инвалидност“ или „студенти со посебни потреби“ и „високо образование“ или „универзитетско образование“. Пребарувањето беше систематски спроведено на статии од академски рецензирани списанија и не беше ограничено по години. Голем број од трудовите се дескриптивни студии. Поточно, поголемиот дел од нив се фокусираат на дескрипција на ставовите на универзитетскиот персонал, знаења и практики, и тоа преку спроведување анкети.

Резултати и дискусија

Резултатите од ова истражување ги организиравме според три аспекти: ставовите на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност, стапката на дипломирање на студентите со инвалидност и академските резултати на студентите со или без инвалидност. За секој аспект е презентирана анализа на студиите што ги испитуваат ставовите на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност (табела 1), студии кои се однесуваат на стапката на дипломирање на студентите со и без инвалидност (табела 2) и студии за академското постигнување на студентите со инвалидност (табела 3).

Ставови на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност

Ставовите кон попреченоста, како варијабла, се детално истражувани во многу објавени студии за инвалидност. Но оваа варијабла е најмалку истражувана во публикациите за студентите со инвалидност во високото образование. Многу студии ја истакнуваат важноста на ставовите на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност (СИ), нивната свест за потребите на овие студенти и знаењето за нивното соодветно сместување (Sachs and Schreuer, 2011). Овие ставови влијаат на успехот или неуспехот на студентите со инвалидност, но влијаат и на инклузијата во високото образование (Rao, 2004). Негативните ставови на универзитетскиот персонал можат да ги попречуваат студентите, особено студентите со „невидливи“ пречки, да ги согледаат своите попречености и да побараат соодветен пристап (Johnson, 2006).

Табела 1. Став на универзитетскиот персонал

Автор	N / Институција	Став
Гринбергер (Greenberger, 2016)	25 члена на факултет / Институт за технологија во Израел	Членовите на факултетот имаат <u>позитивни ставови</u> кон СИ, но имаат помалку позитивни ставови кон студентите со тешкотии во учењето (ТУ).
Снијатецки, Пери и Снел (Sniatecki, Perry, and Snell, 2015)	23 члена на факултет / Универзитет за уметности, Њујорк	Резултатите покажуваат дека иако членовите на факултетот, генерално, имаат <u>позитивни ставови</u> кон СИ, тие имаат <u>позитивни ставови</u> кон студентите со проблеми во менталното здравје и ТУ отколку кон учениците со телесна попреченост.
Абу-Хамор (Abu-Hamour, 2013)	70 члена на факултет / Универзитет во Јордан	Поголем број од членовите имаат <u>позитивни ставови</u> кон инклузијата на СИ; исто така, тие не се запознаени со законодавството за инвалидност во Јордан; и мнозинството од членовите не се обучени да подучуваат СИ.

Од истражувањата што се наведени во табела 1, може да се заклучи дека универзитетскиот персонал има позитивни ставови кон студентите со инвалидност. Некои истражувања покажуваат недоволно поволни ставови кон студентите со „невидлива“ инвалидност, како што се тешкотиите во учењето, АДХД, и менталните заболувања. Овие „невидливи“ попречености обично подразбираат и бараат адаптации во наставата, курсот и процената.

Алистон (Alliston, 2011), Ломбарди и Мареј (Lombardi and Murray, 2011), Кук и сор. (Cook et al., 2009) истакнуваат дека факултетскиот персонал од женски пол покажува поголемо знаење за попреченостите, подготвеност за прифаќање и поддршка на студентите со инвалидност. Резултатите од други истражувања укажуваат дека персоналот што имал контакт со СИ има попозитивни ставови кон инклузијата на студентите со инвалидност (Bourke, Strehorn and Silver, 2000). Универзитетскиот персонал кој имал почесто контакт со студентите со инвалидност покажал и поголеми познавања за попреченоста. Покрај тоа, интересно е да се спомене дека членовите со понизок академски статус се поподготвени да направат адаптации во наставата отколку постарите предавачи и професори (Lombardi and Murray, 2011).

Некои студии укажуваат дека универзитетскиот персонал нема солидно разбирање за законодавната институционална политика за инклузија на студентите со инвалидност (Abu-Hamour, 2013; Katsiyannis, Zhang, Landmark and Reber, 2009; Murray, Flannery and Wren, 2008).

Академски постигнувања на студентите со и без инвалидност

Општо земено, постојат различни наоди за тоа дали студентите со и без инвалидност имаат исти или различни академски перформанси (Jorgenson et al., 2005).

Табела 2. Академско постигнување

Автор	N / институција	Академско постигнување
Вит, Филипс и Какела (Witte, Philips, and Kakela, 1998)	Студенти со ТУ ¹ = 55 СБИ ² = 55 / Универзитет Мајами	Студентите со ТУ <u>дипломирале со просечна оценка (ПО) значително помала</u> од групата на СБИ.
Спаркс, Јаворски и Филипс (Sparks, Javorsky and Philips, 2004)	Студенти со ADHD = 68 / Универзитет во Мидфест, САД	Студентите со АДХД покажале <u>исти академски постигнувања</u> со групата вршници и дипломирале со слични успеси.
Јоргенсен и сор. (Jorgenson et al., 2005)	40.000 СИ и СБИ / универзитети во Канада	<u>Статистички незначајна разлика во просечната оценка (ПО)</u> , но е констатирана разлика во тежината на студиските курикули и во изборот на предмети кај студентите со и без инвалидност.

Сакс и Шреер (Sachs and Schreuer, 2011)	СБИ ² = 156 СИ ³ = 170/ Универзитети во Израел	Академските постигнувања на студентите со и без инвалидност се <u>слични</u> . Студентските искуства се разликуваат според типот на инвалидноста. Имено, студентите со телесна попреченост се позадоволни од студентите со сензорна попреченост или психијатриско заболување.
Васиелевски (Wasielewski, 2016)	СБИ ² = 56 СИ ³ = 56/ Колеџ Св. Анселм	Резултатите во оваа студија покажуваат дека <u>постои значајна разлика</u> во академските постигнувања, односно ПО помеѓу студентите со и без инвалидност.

¹Тешкотии во учењето; ²Студенти без инвалидност; ³Студенти со инвалидност

Студиите презентирани во табела 2 укажуваат на нејасни академски постигнувања на студентите со инвалидност. Имено, може да се заклучи дека постојат контрадикторни резултати за тоа дали студентите со и без инвалидност имаат исти или различни академски постигнувања. Според Рид, Кенет и Емонд (Reed, Kennett and Emond, 2015), студентите со инвалидност се соочуваат со бројни предизвици, зашто тие се изложени на поголем ризик од послаби академски резултати од нивните врстници без инвалидност.

Стратегија на дипломирање на студентите со инвалидност

Повеќето од факултетите и универзитетите се фокусираат на бројот на запишани студенти, иако е поважно времетраењето на студирањето и дипломирањето. Постои поголема веројатност дека студентите со инвалидност ќе се откажат од студирањето. Исто така, помал број од нив го продолжуваат своето образование на постдипломски студии.

Табела 3. Дипломирање

Автор	Институција	Стапка на дипломирање
Беркнер и сор. (Berkner et al., 1996)	Национален центар за образовна статистика, САД	СИ имаат <u>помал процент на дипломирање</u> од студентите без инвалидност.
Вит, Филипс и Какела (Witte, Philips, and Kakela, 1998)	Универзитет Мајами	Студентите со ТУ, во просек, <u>дипломираат еден семестар подоцна</u> .
Јоргенсен и сор. (Jorgenson et al., 2005)	Универзитети во Канада	СИ имаат <u>полесни курсеви</u> и им треба <u>повеќе време</u> за да ги завршат студиите.
Весел и сор. (Wessel)	Карнеги институција,	Стапката на дипломирање на сите сту-

et al., 2009)	Мидвест, САД	денти, без разлика на присуството или отсуството на инвалидност, <u>е слична.</u>
Најт и сор. (Knight, Wessel, and Markle, 2016)	Истражувачки универзитет Мидвестерн, САД	Оваа студија покажала дека присуството на инвалидност не влијае негативно на стапката на дипломирањето, но <u>влијае на времетраењето на студирањето.</u>

Генерално, студентите со инвалидност се изложени на поголем ризик од предвремено напуштање на студиите во споредба со студентите без инвалидност. Речиси половина од сите СИ се откажуваат од студирањето, во споредба со една третина од студентите без инвалидност (Horn et al., 1999). Поради тоа, неопходно е да се дизајнираат високообразовни политики и стратегии кои ќе ги поттикнат студентите да останат на универзитетот и успешно да ги завршат своите студии (Mogiña, 2017). Многу факултети и универзитети имаат посебна служба за инвалидност која го олеснува пристапот до високото образование и академскиот успех на студентите со инвалидност, со што се намалува бројот на СИ кои се откажуваат од студирањето.

Заклучок

Според Гајрин и Суарез (Gairin and Suárez 2014), инклузивноста е предуслов за квалитетен универзитет. Европската Унија е посветена на инклузивното образование во рамките на високото образование. За таа цел, во Европската стратегија 2010 – 2020 (European Commission, 2010) е предложено креирање поддршка и планови за неградиционални студенти. Многу универзитети имаат служби за поддршка на студентите со инвалидност, користат нови технологии за учење и/или имплементираат инклузивна образовна практика. Сепак, постоењето на овие услуги е недоволно за да се обезбеди правото на квалитетно образование, без дискриминација и врз основа на принципите на инклузивно образование.

Во светски рамки, преваленцата на студентите со инвалидност во високото образование се зголемува. Поради тоа, на високообразовните институции им е потребна поширока свест за инвалидност и инклузивни наставни практики врз основа на начелата на универзалниот дизајн (УД).

Постојат различни рамки на УД, како што се Универзален дизајн за процена (УДП) (Thompson et al., 2002), Универзален дизајн за настава (УДН) (Scott et al., 2003) и Универзален дизајн за учење (УДУ) (Rose et al., 2006). Овие рамки се наменети да им помогнат на факултетите во фазите на планирање, имплементација и оценување на наставата. Многу истражувачи сугерираат дека ставовите на универзитетскиот персонал кон студентите со инвалидност и обезбедувањето инклузивност може да се подобрат преку обезбедување обуки за погреченост врз основа на УД-принципи.

Литература

- Abu-Hamour, B. (2013). Faculty Attitudes toward Students with Disabilities in a Public University in Jordan. *International Education Studies*, 6(12), pp. 74-81.
- Alliston, J. R. (2011). Postsecondary education of students with disabilities: Review of faculty and of students with disabilities perceptions for training. PhD. Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Berkner, L., Cuccaro-Alamin, S., McCormick, A., and Bobbit, L. G. (1996). *Descriptive summary of the 1989-90 beginning postsecondary students: 5 years later with an essay on postsecondary persistence and attainment* (NCES 1996-1555). Washington, DC: U.S Department of Education, National Center of Education Statistics.
- Bourke, A. B., Strehorn, K. C., and Silver, P. (2000). Faculty members' provision of instructional accommodations to students with LD. *Journal of Learning Disabilities*, 33(1), pp. 26-32.
- Cook, L., Rumrill, P. D., and Tankersley, M. (2009). Priorities and understanding of faculty members regarding college students with disabilities. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21, pp. 84-96.
- Department of Education and Training. 2014. Appendix 5: Equity Performance Data for 2013. Available at: <http://docs.education.gov.au/documents/2013-appendix-5-equity-performance-data> [Accessed 20 Apr. 2018].
- European Commission. 2010. European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:en:PDF> [Accessed 20 Apr. 2018].
- Gairín, J., and Suárez, C. I. (2014). Clarificar e Identificar a Los Grupos Vulnerables. [Clarifying and Identifying Vulnerable Groups]. In *Colectivos Vulnerables En La Universidad. Reflexiones Y Propuestas Para La Intervención* [Vulnerable Collectives in the University. Reflections and Proposals for Intervention], edited by J. Gairín, 35-61. Madrid: Wolters Kluwer España, S.A.
- Greenberger, L. (2016). Faculty Attitudes toward Students with Disabilities at an Israeli Leading Technolog. Institute. *Learning Disabilities: A Multidisciplinary Journal*, 21(1), pp. 1-13.
- Hurst, D., and Smerdon, B. (Eds.). (2000). *Postsecondary students with disabilities: Enrollment, services, and persistence*. Washington, DC: U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement.
- Horn, L., Berkold, J. and Bobbit, L. (1999). *Students with Disabilities in Postsecondary Education: A Profile of Preparation, Participation and Outcomes*. Report of the National Center for Education Statistics, U.S. Department of Education. Washington, DC.

- Inbar, L. (2003). *Rehabilitation of people with disabilities and widows 2000-2001*. National insurance institute of Israel – Research and Planning Administration.
- Johnson, A. L. (2006). Students with disabilities in postsecondary education: Barriers to Success and implication to professionals. *Vistas Online*. Available at: <http://counselingoutfitters.com/vistas2006> [Accessed 21 Apr. 2018].
- Jorgenson, S., Fichten, C., Havel, A., Lamb, D., James, C., and Barile, M. (2005). Academic performance of college students with and without disabilities: An archival study. *Canadian Journal of Counseling and Psychotherapy/Revue Canadienne de Counseling et de Psychotherapie*, 39(2), pp. 101-117.
- Katsiyannis, A., Zhang, D., Landmark, L., and Reber, A. (2009). Postsecondary education for individuals with disabilities: Legal and practice considerations. *Journal of Disability Policy Studies*, 20(1), pp. 35-45.
- Knight, W., Wessel, D.R., and Markle, L. (2016). Persistence to Graduation for Students With Disabilities: Implications for Performance-Based Outcomes. *Journal of College Student Retention: Research, Theory and Practice*, 19(4), pp. 362-380
- Lombardi, A. R., and Murray, C. (2011). Measuring university faculty attitudes toward disability: Willingness to accommodate and adopt Universal Design principles. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 34(1), pp. 43-56.
- Lombardi, A., C. Murray, and J. Kowitt. 2016. "Social Support and Academic Success for College Students with Disabilities: Do Relationship Types Matter?" *Journal of Vocational Rehabilitation*, 44, pp. 1-13.
- Macleod, G., and Cebula, K. R. (2009). Experiences of disabled students in initial teacher education. *Cambridge Journal of Education*, 39, pp. 457-472.
- Moriña, A. (2017). Inclusive education in higher education: challenges and opportunities, *European Journal of Special Needs Education*, 32(1), pp. 3-17.
- Murray, C., Flannery, B. K., and Wren, C. (2008). University staff members' attitudes and knowledge about learning disabilities and disability support services. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 21(1), pp. 73-90.
- Murray, C., Lombardi, A. R., and Wren, C. (2011). The effects of disability-focused training on the attitudes and perceptions of university staff. *Remedial and Special Education*, 32(4), pp. 290-300.
- Newman, L., Wagner, M., Knokey, A.-M., Marder, C., Nagle, K., Shaver, D., Wei, X., with Cameto, R., Contreras, E., Ferguson, K., Greene, S., & Swarting, M. (2011). *The Post-High School Outcomes of Young Adults with Disabilities up to 8 Years After High School. A Report From the National Longitudinal Transition Study-2 (NLTS2) (NCSE 2011-3005)*. Menlo Park, CA: SRI International.
- Park, H. J., Roberts, K. D., and Stodden, R. (2012). Practice brief: Faculty perspectives on professional development to improve efficacy when teaching students with disabilities. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 25(4), pp. 377-383.

- Raue, K., and Lewis, L. (2011). *Students with disabilities at degree-granting postsecondary institutions*. (NCES2011-018). U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Ramot, A., and Feldman, D. (2003). *Providing accessibility of the Hebrew University for people with disabilities, Har Hatzofim campus, Jerusalem*. Shekel – community services for the disabled, the Israeli center for accessibility (Hebrew).
- Rao, S. (2004). Faculty attitudes and students with disabilities in higher education – a literature review. *College Student Journal*, 38(2), pp. 191-198.
- Reed, M. J., Kennett, D. J., and Emond, M. (2015). The influence of reasons for attending university on university experience: A comparison between students with and without disabilities. *Active Learning in Higher Education*, 16, pp. 225-236.
- Rein-schmiedt, G. H., Sprong, M. E., Dallas, B., Buono, F. D., and Upton, T. D. (2013). Post-secondary students with disabilities receiving accommodations: A survey of satisfaction & subjective well-being. *Journal of Rehabilitation*, 79(3), pp. 3-10.
- Rose, D., Harbour, W., Johnston, S., Daley, S., and Abarbanell, L. (2006). Universal Design for Learning in postsecondary education: Reflections on principles and their application. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 19 (2), pp. 135-151.
- Sachs, D., and N. Schreuer. 2011. "Inclusion of Students with Disabilities in Higher Education: Performance and Participation in Student's Experiences." *Disability Studies Quarterly*, 31 (2). Available at: <http://dsq-sds.org/article/view/1593> [Accessed 22 Apr. 2018].
- Sanford, C., Newman, L., Wagner, M., Cameto, R., Knokey, A., and Shaver, D. (2011, September). *The Post-High School Outcomes of Young Adults with Disabilities up to 6 years After High School: Key Findings from the National Longitudinal Transition Study2 (NLTS2)*. (NCSE 2011-3004). Menlo Park, CA: SRI International.
- Scott, S. T., McGuire, J. M., and Shaw, S. F. (2003). Universal design of instruction: A new paradigm for adult instruction in postsecondary education. *Remedial and Special Education*, 24(6), pp. 369-379.
- Sniatecki, J. L., Perry, H. B., and Snell, L. H. (2015). Faculty attitudes and knowledge regarding college students with disabilities. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 28(3), pp. 259-275.
- Sparks, R., Javorsky, S., and Philips, L. (2004). College students classified with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and the foreign language requirement. *Journal of Learning Disabilities*, 37, pp.169-178.
- Thompson, S., Johnstone, C. J., and Thurlow, M. L. (2002). *Universal design applied to large scale assessments* (Synthesis Report 44). Minneapolis, MN: University of Minnesota, National Center on Educational Outcomes.

- Wasielewski, L. M. (2016). Academic Performance of Students with Disabilities in Higher Education: Insights from a Study of One Catholic College. *Journal of Catholic Education*, 20(1), pp. 136-151.
- Wessel, R. D., Jones, J. A., Markle, L., & Westfall, C. (2009). Retention and graduation of students with disabilities: Facilitating student success. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 21, pp. 116-125.
- Witte, R. H., Philips, L., and Kakela, M. (1998). Job satisfaction of college graduates with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 31, 259-265.